

AZƏRBAYCANDA İŞSİZLİYİN DÖVLƏT TƏRƏFİNDƏN TƏNZİMLƏNMƏSİ

Xülasə

Məqalədə, müasir mərhələdə Azərbaycanda işsizliyin səviyyəsinin dəyişməsi, məşğulluq orqanlarında işsizlik statusu alan şəxslərin sayı, onların regionlar üzrə dəyişməsi, işsiz statusu alan şəxslərin işsizlik müddətinə görə bölgüsü təhlil edilmişdir. Müəllif, əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmayan vətəndaşların məşğulluq xidməti orqanları tərəfindən peşə təliminə göndərilməsinə əsaslandıraraq, işsizliklə mübarizə üçün müxtəlif istiqamətləri göstərmişdir.

Açar sözlər: işsizlik, məşğulluq, işsizliyin səviyyəsi, işsiz statusu, peşə təlimi.

GİRİŞ

İşsizlik, hər bir insana aid ola biləcək sosial-iqtisadi problemlərdən biridir. Adətən, işsizlik deyəndə, işləmək arzusundakı olan və iş axtaran insanların sayının mövcud iş yerlərinin sayından artıq olması şəraitində əmək bazarında yaranan vəziyyət başa düşülür. Belə olduqda, həm iqtisadiyyatda, həm də sosial sahədə qlobal dəyişikliklər baş verir. Bu dəyişikliklər yalnız mənfi (yəni, kriminogen vəziyyətin kəskinləşməsi, istehsalın azaldılması) deyil, eləcə də, iş yerinin dəyərinin artması, əməyin intensivliyinin və məhsuldarlığının artımının stimullaşdırılması kimi müsbət istiqamətdə inkişaf edə bilər.

Azərbaycanda işsizliyin müasir səviyyəsinin təhlili

İqtisadi nəzəriyyədə, işsizliyin öyrənilməsi zamanı, işsizliyin səviyyəsi və onun orta davamlılığı kimi göstəricilərdən istifadə edilir. Hər bir konkret dövr ərzində işsizlərin sayı iqtisadi artım templərindən, əmək məhsuldarlığından, iş qüvvəsinin peşə-ixtisas strukturu-
nuna ona olan tələbatla müvafiq olma dərəcə-
sindən, konkret demografik vəziyyətdən asılıdır. İqtisadi fəallığın artması və ya azalması, ölkədə işsizliyin səviyyəsinin dəyişməsinin əsas səbəblərindəndir. İqtisadiyyatın tsiklik inkişafı, bir neçə il və ya onilliklər ərzində iqtisadi fəallığın bir-birinin ardınca gələn artması və azalması, işsizlərin sayında müəyyən dəyişikliklərə gətirib çıxarır.

Cədvəl №1

Azərbaycanda işsizliyin səviyyəsinin dəyişməsi dinamikası

	2000	2003	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013
İqtisadi fəal əhəlinin sayı – (min nəfər)	4370,2	4373,5	4380,1	4477,7	4531,9	4587,4	4626,1	4688,4	4757,8
İşsizlər (min nəfər)	514,7	400,9	317,8	291,2	260,2	258,3	250,9	243,1	236,6
İşsiz statusu alan şəxslər	43739	54365	56343	53862	41100	38966	38330	36791	36206
İşsizlik səviyyəsi-%	11,77	9,16	7,25	6,5	5,74	5,63	5,42	5,18	4,97

Qeyd: Cədvəl, AR DSK-nin məlumatları əsasında, müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

2013-cü ildə Azərbaycanda qeydiyyatdan keçmiş işsizlərin sayı 236,6 min nəfər olmuşdur. Onlardan 36206 nəfəri işsiz statusu alan şəxslərdir. İşsizlik səviyyəsi 2000 –ci illə müqayisədə 2,36 dəfə azalmış və 4,97% təşkil etmişdir. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinin 2015-ci ilin fevral ayının 1-nə olan məlumatlarına əsasən, ölkədə məşğulluq xidməti orqanları tərəfindən 28,9 min nəfərə işsizlik statusu verilmişdir. İşsizlərin ümumi sayından 39,4%-ni qadınlar təşkil

edir. İşsizliyə görə 266,9 manat məbləğində müavinət verilir.

İşsizlik – bazar iqtisadiyyatı şəraitində mövcud olan cəmiyyətə məxsus mürəkkəb sosial-iqtisadi fenomendir. Əmək bazarında iş qüvvəsinin tələbi və təklifi arasında tarazlığın daim pozulması nəticəsində əməkqabiliyyətli əhəlinin bir hissəsi məşğulluqdan kənarda qalır və bunun nəticəsində, maddi təminatdan və bir şəxsiyyət kimi, müəyyən insani keyfiyyətlərin inkişaf etməsi imkanından məhrum olur. İşsizlər – əməkqabiliyyətli yaşda əhali-

dən ibarət olan ictimai qrupdur. Müəyyən dövr ərzində bu qrupdan olan insanlar əmək bazarından çıxır və özünün kapital kimi sərfəli olan keyfiyyətlərini itirirlər.

Dövlət Statistika Komitəsinin [1] məlumatlarının 2000-2013-cü illər üzrə təhlili göstərir ki, məşğulluq orqanlarında işsizlik statusu alan şəxslərin sayı 2000-2005-ci illərdə 43739 nəfərdən – 56343 nəfərə qədər artmışdır. Ümumi artım 12604 nəfər (28%) təşkil etmişdir. Sonrakı illər ərzində dinamik azalma müşahidə edilmişdir. Belə ki, 2005-ci ildə işsiz statusu alan şəxslərin sayı 56343 nəfər idisə, artıq 2008-ci ildə onların sayı 44481 nəfər olmuşdur ki, bu da onların sayının 26,6% aşağı düşməsi deməkdir. Sonrakı illərdə də bu dinamika qalmaqda davam etmiş, və 2013-cü ildə işsiz statusu alanların sayı 36206 nəfərə çatmışdır ki, bu da 2005-ci ildə həmin statusu alanlardan 20137 nəfər (35,7%) azdır.

Lakin, regionlar üzrə bu dinamika fərqlidir. Məsələn, Bakı şəhəri (qəsəbələrlə) üzrə 2000-ci ildə 4930 nəfər işsiz statusu almışdır. 2005-ci ildə onların sayı, təxminən 2 dəfə artaraq, 9828 nəfərə qədər artmışdır. 2005-2013-cü illər ərzində bu rəqəm 13303 nəfərə çataraq, 35,3% artmışdır.

Abşeron iqtisadi rayonu üzrə də artım meylləri müşahidə olunur. Əgər 2000-ci ildə məşğulluq orqanlarında işsizlik statusu alan şəxslərin sayı 406 nəfər idisə, 2005-ci ildə onların sayı 2,7 dəfə artaraq, 1091 nəfər təşkil edirdi. Sonrakı illərdə müxtəlif dinamika müşahidə edilsə də, 2013-cü ildə bu şəxslərin sayı 1509 nəfərə çatmışdır ki, bu da 2005-ci illə müqayisədə 38,3% artım deməkdir.

Gəncə-Qazax iqtisadi rayonu üzrə 2000-ci ildə işsizlik statusu alanların sayı 3808 nəfər olmuşdur. 2003-cü ildə bir qədər artım olsada, növbəti illərdə dinamik şəkildə azalma müşahidə edilmiş ivə 2013-cü ildə işsizlik statusu alanların sayı 2359 nəfər təşkil etmişdir ki, bu da 2005-ci illə müqayisədə 35,1% artım deməkdir.

Şəki – Zakatala iqtisadi rayonu üzrə 2000-2013-cü illər üzrə müxtəlif dinamika müşayət edilir. Əgər 2000-ci ildə bu region üzrə işsizlik statusu alan şəxslərin sayı 2552 nəfər təşkil edirdisə, 2003-cü ildə onların sayında bir qədər artım baş vermişdir, lakin sonrakı illərdə azalma meylləri davam edərək, 2013-cü ildə işsiz statusu alan şəxslərin sayı 1069 nəfər təşkil

etmişdir ki, bu da 2005-ci ildə işsizlik statusu alan şəxslərin sayından 64,0% azdır.

Lənkəran iqtisadi rayonu üzrə işsiz statusu alanların sayında azalma meylləri özünü aydın göstərir. Əgər 2000-ci ildə məşğulluq mərkəzində işsiz statusu alanların sayı 2443 nəfər təşkil etmişdirsə, 2005-ci ildə bu statusu 2360 nəfər almış, 2013-cü ilə qədər isə onların sayı 1069 nəfərə qədər azalmışdır (56,3%).

Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu üzrə də dinamik şəkildə azalma baş vermişdir. Əgər 2000-ci ildə işsizlik statusu alanlar 1668 nəfər, 2005-ci ildə isə 1489 nəfər təşkil etmişdirsə, bu rəqəm 2013-cü ildə 1145 nəfərə qədər azalmışdır (23,1%).

Aran iqtisadi rayonu üzrə bu rəqəmlər 2000-ci ildə 11108 nəfər, 2005-ci ildə – 13984 nəfər təşkil etmişdir. Lakin sonrakı illərdə bu rayonda da işsizlik statusu alanların sayında azalma baş verərək, 2013-cü ildə işsiz statusu alanların sayı 10023 nəfərə qədər düşmüşdür (28,3%).

Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonu üzrə də işsizlik statusu alanların sayında qarışıq meyllər müşahidə edilir. 2000-ci ildə 6501 nəfər qeydiyyatda alınmış, 2005-ci ildə onların sayı artaraq, 7083 nəfərə çatmışdır. Daha sonrakı illərdə isə bu rayonda da işsizlik statusu alanların sayında ciddi azalma müşahidə edilmişdir (52,7%).

Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonu üzrə 2000-ci ildə 3317 nəfər işsiz qeydə alınmışdır. 2005-ci ilə qədər onların sayı artaraq, 4043 nəfər təşkil etmişdir. Lakin, sonrakı illərdə azalma meylləri özünü büruzə vermiş, və işsiz statusu alanların sayı 1433 nəfərə qədər azalmışdır (64,5%).

Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonu üzrə də eyni meyllər müşahidə edilir. Bu rayonda 2000-ci ildə 1194 nəfər işsiz qeydiyyatda alınmışdır. 2008-ci ilə qədər onların sayı artmış, lakin sonrakı illərdə kəskin azalaraq, 987 nəfərə çatmışdır (49,5%).

Tədqiqatlar göstərir ki, maddi istehsalda məşğulluğun azalmasına baxmayaraq, ictimai istehsal sahəsində mövcud olan məşğulluq ümumilikdə bir o qədər də azalmır ki, bu da əhalinin tələbatlarının artması və onların təmin olunması səviyyəsinin yüksəlməsi ilə əlaqəlidir. Belə olduqda, bazarın və cəmiyyətin maddi, mənəvi nemətlər və xidmətlərə olan

tələbatını yüksək dərəcədə təmin edən əhəlinin səmərəli məşğulluq strukturunun yaradılması vacibdir.

İşsizliyin sosial-iqtisadi nəticələri

İşsizliyin formalaşması və təkrar istehsalı bir sıra iqtisadi, sosial və sosial-psixoloji nəticələrə gətirib çıxartmışdır. Əsas mənfi iqtisadi nəticə kimi, cəmiyyətin iqtisadi potensialından zəif istifadə edilməsini göstərmək olar. İşsizlik şəraitində əldə edilən real ÜDM-in həcmi, milli iqtisadiyyatın imkanlarından əhəmiyyətli dərəcədə aşağıdır. İş qüvvəsinə tələbin ona olan təklifdən geri qalması şəraitində əmək haqqının səviyyəsi də aşağı düşür. İşsizlərin sayının artması onlara çəkilən xərcləri artırır. Məşğulluğun azalması şəraitində insanın və onun ailəsinin ümumilikdə maddi imkanlarının azalması işsizliyin daha bir mühüm iqtisadi nəticəsidir.

Neqativ sosial nəticə, hər şeydən əvvəl, cəmiyyətin sosial-iqtisadi tərəqqisi üçün əmək resurslarının qeyri-səmərəli istifadə forması kimi təzahür edir. Digər neqativ sosial nəticə – ixtisaslaşmanın itirilməsidir ki, bu da, işsizlik və orta iş axtarma müddətinin artması ilə əlaqədar olaraq, daha da kəskinləşir.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən, cəmi işsizlərin sayından, bir aya qədər işsiz olanlar 0,1%; 1 aydan-3 aya qədər işsiz olanlar – 0,4%; 3 aydan – 6 aya qədər işsiz olanlar – 1,2% (onlardan: 1,5%-kişilər; 0,8%-qadınlar); 6 aydan – 12 aya qədər – 6,5% (kişilər-7,0%; qadınlar – 5,7%); 1 ildən çox - 91,8% (kişilər – 91,0%; qadınlar – 93,0%) təşkil etmişdir. 2013-cü ildə Azərbaycanda işsizlik dövrünün orta müddəti 17,2 ay olmuşdur (kişilər – 17,1 ay; qadınlar – 17,3 ay) (2).

Məşğulluqdan təcrid olunmuş insanlarda il ərzində kəskin olaraq öz ixtisası üzrə işləmək qabiliyyəti zəifləyir. Daimi gəlirdən məhrum olma yoxsulluğun formalaşması amillərindən olub, imkanı və imkansız təbəqə arasında fərqlərin artmasına gətirib çıxarır.

2013-cü ildə məşğulluq xidməti orqanlarına 46667 nəfər işlə təmin olunmaq üçün müraciət etmişdir. Onlardan cəmi 89 nəfəri əvvəllər əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdular ki, bu da müraciət edənlərin 0,2%-ni təşkil edir. Müraciət edənlərin 46578 nəfəri əvvəllər əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmamışdılar. Cəmi müraciət edənlərin sayından 568 nəfər əmək qabiliyyətli

yaşdan yuxarı yaşda olanlardır ki, onlar da, müraciət edənlərin 1,2 %-ni təşkil edir. Müraciət edənlərin 29390 nəfəri işlə təmin edilmişdir. Onlardan 2 nəfəri əvvəllər əmək fəaliyyəti ilə məşğul olanlar, qalan 29388 nəfəri isə əvvəllər əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmayanlardır. İşlə təmin edilənlərin sayından əmək qabiliyyətli yaşdan yuxarı yaşda olanların sayı 267 nəfər olmuşdur [2].

İşsizlərin böyük bir hissəsi kölgə iqtisadiyyatı üçün sosial bazaya çevrilirlər. Kölgə iqtisadiyyatı bütün dünya ölkələrində var. Azərbaycanda kölgə iqtisadiyyatının mövcudluğunu dövlət qurumları da təsdiq edilir. Kölgə iqtisadiyyatının hesablanması metodikalarında hələlik vahid fikir yoxdur. Müxtəlif üsullarla ölçülən kölgə iqtisadiyyatının göstəriciləri də müxtəlif cür olur. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi ölkədə kölgə iqtisadiyyatının 10 faiz civarında olduğunu təsdiqləyir. Dünya Bankının hesabatında isə bu rəqəm 60 faiz kimi göstərilir. Lakin, hesab edirik ki, bu rəqəmlərin ikisi də reallığı əks etdirmir. Son dövrlərdə vergiyə cəlb olunma sahəsində islahatların aparılması, vahid pəncərə sisteminin tətbiq edilməsi nəticəsində bu rəqəmlər bir qədər korrektə edilməlidir. Bəzi iqtisadçıların fikrincə, bu rəqəm 33 faiz ətrafında olmalıdır. Ölkədə təqribən iqtisadiyyatın üçdə biri səviyyəsində kölgə iqtisadiyyatı mövcuddur [1].

İşsizlik kifayət qədər mürəkkəb, ziddiyyətli prosesdir. Onun, yalnız mənfi deyil, müsbət cəhətləri də var. Əvvəla, işsizlər, ixtisaslı iş qüvvəsi olmaqla, müxtəlif müəssisələri yeni iş qüvvəsi ilə təmin edə bilər. İkinci, intensiv inkişaf edən sahələr və yeni formalaşan müəssisələr üçün peşəkar, ixtisaslı kadrları yenidən bölüşdürülməsi üçün şərait yaradır. Üçüncü, qeyri-peşəkar kadrlardan azad olmaq imkanı verir. Dördüncü, işçilərdə daim mobilliyə hazırlıq və qabiliyyət formalaşdırır.

İşsizliyin dövlət tərəfindən tənzimlənməsi

Əmək bazarının tənzimlənməsi siyasəti onun bütün subyektlərinin: dövlət məşğulluq orqanlarının, sahibkarların, həmkarlar ittifaqlarının və ölkənin işsiz vətəndaşlarının özlərinin aktivləşməsinə tələb edir. Bəzi tədqiqatçılar belə bir iddia irəli sürürdülər ki, dövlət məşğulluq sahəsində baş verən proseslərə müdaxilə etməməlidir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində məşğulluq problemləri özünütənzimləmə yolu ilə həll

ediləcəklər. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, iqtisadiyyatda tənəzzül artdıqca, əhalinin məşğulluğu məsələlərinin həllinə dövlət müdaxiləsi daha da kəskinləşir və güclənir. Hesab edirik ki, müasir şəraitdə Azərbaycanda əmək bazarının dövlət tərəfindən tənzimlənməsi vacibdir. Əhalinin sosial müdafiəsi, vətəndaşların rifah halının yaxşılaşdırılması, sosial qruplar arasında fərqlərin kəskinləşməsinin qarşısının alınması, işsizliyin azaldılması məsələləri Azərbaycan dövlətinin daim diqqət mərkəzindədir. İşsizliyin nəzarətsiz olaraq artması cəmiyyətin sosial-iqtisadi və siyasi transformasiyasına, sosial münaqişələrə, siyasi qeyri-stabilliyə gətirib çıxara bilər. Bu səbəbdən, əmək bazarının idarə edilməsi üzrə tədbirlərin ardıcıl olaraq həyata keçirilməsi istiqamətində dövlət orqanlarının səylərinin birləşdirilməsi vacibdir.

İşsizliyin idarə edilməsi üzrə əsas tədbirlərin həyata keçirilməsinin səmərəliliyinin artırılması məsələləri vacib problem olaraq qalmaqdadır. Onlara – iş qüvvəsinin yenidən hazırlığı, özünüməşğulluğun inkişaf etdirilməsi, işsizlərə maddi yardım sistemində islahatların aparılması, ictimai işlər sisteminin inkişaf etdirilməsi, iş yerlərinin kvotalaşdırılması, məşğulluğun qeyri-standart forma və rejimlərin genişləndirilməsi aiddir.

ETT-nin təsiri, sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi, demokratikləşmənin təsiri altında peşə-ixtisas tələbləri kəskinləşir, əməyin intellektual səviyyəsi artır. Belə şəraitdə dövlət bazarın tələb etdiyi yeni bilik və vərdisləri əldə etmək imkanlarını təmin etməlidir. Məşğulluq mərkəzlərində qeydə alınan işsizlər arasında çoxluq təşkil edən əhalinin aztəminatlı təbəqələrinə – əlillərə, qadınlara, gənclərə daha çox diqqət yetirilməlidir. Əgər vətəndaşı işlə təmin etmək mümkün olmur, dövlət onun sosial müdafiəsini təmin etməli, maliyyə yardımı göstərməli və psixoloji dəstək verərək, onun yeni işə yerləşdirilməsini stimullaşdırmalıdır.

Əmək bazarının səmərəli idarə edilməsinin əsasında istehsalın inkişafı və kadrların hazırlanması prosesləri, işsizliyin proqnozlaşdırılması və qarşısının alınması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi, onun sosial-iqtisadi nəticələrinin minimuma endirilməsinə istiqamətlənmiş qərarların qəbul edilməsi, həmçinin bu sosial qrupun nümayəndələrinin sosial müda-

fiəsi və sosial dəstəklənməsinin təmin edilməsi durur.

Məşğulluq və işsizlik problemlərini öyrənmək, qeyd etmək lazımdır ki, onlar özlərində, əmək bazarının tənzimlənməsinin ən vacib sosial, iqtisadi və demoqrafik amillərini birləşdirirlər. İşsizliyin dövlət tənzimlənməsi dedikdə, əmək bazarının korreksiyası üçün dövlətin tətbiq etdiyi tədbirlər kompleksi başa düşülür. Belə olduqda, dövlət tədbirləri aşağıdakı istiqamətlər üzrə fərqlənilir:

1. Təsir səviyyəsinə görə:

➤ ümumilikdə ölkə üzrə;

➤ regional;

➤ yerli;

➤ iqtisadiyyatın sahə strukturu üzrə;

➤ bütün mülkiyyət formalı müəssisə və təşkilatlar daxilində.

2. Təsir formalarına görə:

➤ bilavasitə: dövlət subsidiyaları, iş vaxtının illik fondunun dəyişdirilməsi, əvəzçiliyin tənzimlənməsi, çevik məşğulluq formalarının stimullaşdırılması;

➤ dolay: demoqrafiyanın tənzimlənməsi, dövlət sifarişlərinin artırılması, vergi yükünün azaldılması, investisiya fəaliyyətinin dəstəklənməsi, çevikliyin stimullaşdırılması.

3. Dövlət məşğulluq siyasətinin maliyələşmə mənbələrinə görə:

➤ dövlət büdcəsi;

➤ yerli büdcələr;

➤ müəssisə və təşkilatların vəsaitləri;

➤ qeyri-büdcə vəsaitləri.

Müasir mərhələdə əhalinin məşğulluğuna yardım sahəsində dövlət siyasəti aşağıdakı istiqamətlərdə aparılır:

➤ əmək resurslarının inkişafı, onların çevikliyinə artırılması, milli əmək bazarının qorunması;

➤ vətəndaşların, qanunvericilik çərçivəsində həyata keçirilən əmək və sahibkarlıq təşəbbüslərinin dəstəklənməsi;

➤ iş axtarmaqda çətinlik çəkən vətəndaşların (əlillər; qaçqın və məcburi köçkünlər; həddibuluğa çatmayan uşaqları, əlil uşaqları tərbiyə edən tənha və çoxuşaqlı valideynlər; radiasiya qəzalarına və fəlakətlərə məruz qalan şəxslər və s.) məşğulluğa cəlb edilməsinə yardım göstərən tədbirlərin həyata keçirilməsi;

➤ dövlət orqanlarının, həmkarlar ittifaqının, digər nümayəndə orqanlarının işçilərinin və

işəgötürənlərin əhalinin məşğulluğunun təmin olunmasına dair tədbirlərin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyətinin koordinasiyası;

➤Azərbaycan vətəndaşlarının ölkə hüdudlarından kənarda və xarici vətəndaşların Azərbaycan Respublikası ərazisində əmək fəaliyyəti ilə əlaqədar olaraq, əhalinin məşğulluğu sahəsində problemlərin həllində beynəlxalq əməkdaşlıq.

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafı nəticəsində iqtisadiyyatda struktur dəyişiklikləri davam edir. Bunun nəticəsində əmək bazarında keyfiyyət dəyişiklikləri baş verməkdədir. İş qüvvəsi sənayedən xidmət sahələrinə hərəkət edir ki, bu da ümumilikdə, dünyada mövcud olan meyllərə uyğundur.

İşsizliyin tənzimlənməsinin əsas strateji məqsədi - məşğulluğun iqtisadi və sosial səmərəliliyinin artırılması olmalıdır. Buna, məş-

ğulluğun strukturunun dəyişdirilməsi, ölkənin iqtisadi fəal əhalisinin inkişafı üçün şəraitin yaradılması ilə nail olmaq olar. Bundan ötrü, müəssisələrdə izafi məşğulluğun səviyyəsini azaltmaq, azad edilmiş işçiləri tez bir zamanda digər sahələrə və məşğulluq növlərinə yenidən yerləşdirmək lazımdır.

Bizim fikrimizcə, işəgötürənlər özlərinə işçi axtarmaqda bir qədər daha fəal olmalıdırlar. Əmək bazarında gərginlik azalsa da, müxtəlif sahələrdə vəziyyət fərqlidir.

İşsizliklə mübarizə üçün müxtəlif istiqamətlərdə işlər aparılır. Bunlardan, peşə-ixtisas yönümlü təhsil, tədris müəssisələri məzunları üçün təcrübə-sınaq kurslarının, ictimai və müvəqqəti işlərin təşkili, eləcə də işsiz vətəndaşlara kiçik sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaqda yardımların göstərilməsini göstərmək olar.

Cədvəl №2

Əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmayan vətəndaşların məşğulluq xidməti orqanları tərəfindən peşə təliminə göndərilməsi (nəfər)

Peşə hazırlığına göndərilmişlər – Cəmi	Cəmi	o cümlədən					
		ilk dəfə hazırlananlar		yenidən hazırlananlar		ixtisasını artıranlar	
		nəfər	%	nəfər	%	nəfər	%
2000	1394	1260	90,3	52	3,7	82	0,6
2003	2206	2028	91,9	103	4,7	75	3,4
2005	1542	1434	93,0	20	1,3	88	5,7
2013	4329	3957	91,4	142	3,3	230	5,3
qadınlar							
2000	756	692	91,5	24	3,2	40	5,3
2003	1155	1057	91,5	73	6,3	25	2,2
2005	572	519	90,7	8	1,4	45	7,9
2013	2067	1810	87,6	104	5,0	153	7,4
30 yaşadək gənclər							
2000	930	851	91,5	33	3,5	46	5,0
2003 ¹⁾	1769	1623	91,7	100	5,7	46	2,6
2005 ¹⁾	1218	1147	94,2	10	0,8	61	5,0
2013 ²⁾	3013	2768	91,9	100	3,3	145	4,8

1) 35 yaşadək gənclər

2) 29 yaşadək gənclər

Qeyd: AR DSK-nin məlumatları əsasında, müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir

Cədvəl2-n rəqəmlərindən göründüyü kimi, 2000-ci ilə nisbətən, 2013-cü ildə peşə hazırlığına göndərilmişlərin sayı 3,1 dəfə artmışdır. 2013-cü ildə peşə hazırlığına göndərilən 4329 nəfərin 3957 nəfəri (91,4%) ilk dəfə hazırlananlar (2000-ci ilə nisbətən – 3,1 dəfə çox); 142 nəfəri (3,3%) – yenidən hazırlananlar; 230 nəfəri isə (5,3%) - ixtisasını artıranlardır. Cəmi 2013-cü ildə peşə hazır-

lıqına göndərilənlərin 47,7%-i qadınlar, 69,6%-i isə 29 yaşına qədər gənclərdir.

2013-cü ildə peşə hazırlığına göndərilən qadınların 87,6%-i - ilk dəfə hazırlananlar, 5%-i – yenidən hazırlananlar, 7,4%-i isə ixtisasını artıranlardır. 30 yaşınadək gənclərin tərkibində 91,98%-i ilk dəfə hazırlananlar, 3,3%-i – yenidən hazırlananlar, 4,8%-i isə – ixtisasını artıranlardır.

Azərbaycan Respublikasının «Məşğulluq haqqında» Qanununa əsasən, respublika ərazisində yaradılan Məşğulluq mərkəzləri əhalinin məşğulluq səviyyəsini təhlil edib, qiymətləndirib, müəyyən proqnozlar verməklə, bu haqda icra strukturlarını və əhalini məlumatlandırmalı; əhalinin sosial müdafiəsi üzrə məqsədli proqramların işlənilib hazırlanmasında və həyata keçirilməsində iştirak etməli; peşə-ixtisas hazırlığı məsələlərində əhaliyə yardım göstərərək, işsiz statusu alan məşğul olmayan əhaliyə sosial ödəmələr şəklində maliyyə yardımlarını göstərməlidirlər.

NƏTİCƏ

Əmək bazarının tənzimlənməsi siyasəti onun bütün subyektlərinin: dövlət məşğulluq orqanlarının, sahibkarların, həmkarlar ittifaqlarının və ölkənin işsiz vətəndaşlarının özlərinin aktivləşməsinə tələb edir. Bəzi tədqiqatçılar belə bir iddia irəli sürürdülər ki, dövlət məşğulluq sahəsində baş verən proseslərə müdaxilə etməməlidir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində məşğulluq problemləri özünü tənzimləmə yolu ilə həll edilə

ləcəklər. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, iqtisadiyyatda tənəzzül artdıqca, əhalinin məşğulluğu məsələlərinin həllinə dövlət müdaxiləsi daha da kəskinləşir və güclənir. Hesab edirik ki, müasir şəraitdə Azərbaycanda əmək bazarının dövlət tərəfindən tənzimlənməsi vacibdir. Əhalinin sosial müdafiəsi, vətəndaşların rifah halının yaxşılaşdırılması, sosial qruplar arasında fərqlərin kəskinləşməsinin qarşısının alınması, işsizliyin azaldılması məsələləri Azərbaycan dövlətinin daim diqqət mərkəzindədir. İşsizliyin nəzarətsiz olaraq artması cəmiyyətin sosial-iqtisadi və siyasi transformasiyasına, sosial münaqişələrə, siyasi qeyri-stabilliyə gətirib çıxara bilər. Bu səbəbdən, əmək bazarının idarə edilməsi üzrə tədbirlərin ardıcıl olaraq həyata keçirilməsi istiqamətində dövlət orqanlarının səylərinin birləşdirilməsi vacibdir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. AR DSK. Əmək bazarı – statistik məcmuə. Bakı-2014.s.109.
2. Şərq qəzeti-<http://www.sherg.az/2010/10/15/>

Аллахьяров Р. М.

Докторант Института Экономики НАНА

Государственное регулирование безработицы в Азербайджане

Резюме

В статье сделан анализ изменения уровня безработицы, численности лиц, получивших статус безработного в органах занятости, изменения их числа по регионам, распределение получивших статус безработного по периоду безработицы. Автор, исследовав вопросы направления органами занятости незанятых граждан на курсы по профессиональной подготовке и переподготовке кадров, показал различные направления борьбы с безработицей.

Ключевые слова: безработица, занятость, уровень безработицы, статус безработного, профессиональная переподготовка

Allahyarov R. M.

Graduate student of the Institute of Economics of ANAS

State regulation of unemployment in Azerbaijan

Abstract

The article analyzes unemployment rate dynamics in Azerbaijan, including Baku city and regions during last years, as well as the number of people that received unemployment status by state employment agencies. The author investigated some ways to diminish unemployment rate by state authorities, including creating some courses to get new professionals or to increase professionalism.

Keywords: unemployment, employment, unemployment status, retraining.

Daxil olub: 12.01.2015

Rəy verib: i.f.d. Seyidova S.M.